

б) этическая (книга фиксирует моральные принципы и устои того или иного общества в различные исторические моменты, достижения в искусстве того или иного народа, формирует идеалы правды и добра).

ЛИТЕРАТУРА

ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 15. Катъ — коречный / [Склад. А. М. Булыка і інш.]. Рэд. А. М. Булыка. — Минск: Бел. навука, 1996. — 311 с.

Говоров — Говоров А. А. О древнерусском происхождении слова «книга» / А. А. Говоров // Букинистическая торговля и история книги. Вып. 1. — М., 1990. С.13–21.

Есипова — Есипова, В. А. История книги: Учебник по курсу «История книжного дела» / В. А. Есипова. — Томск: Изд-во Том.ун-та, 2011. — 628 с.

Мейе — Мейе, А. Общеславянский язык / Пер. с второго франц. изд., просмотр.и доп. в сотрудн. с А. Вайаном; под. ред. прф. С. Б. Берштейна / А. Мейе. — М.: Первая образцовая типография имени А. А. Жданова Главполиграфиздата при Совете Министров СССР. — 492 с.

ЭСБМ — Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т.5. К–Л / Уклад. В. У. Мартынаў, І.І. Лучыц-Федарэц. — Мінск: Навука і тэхніка, 1989. — С.82–83.

УДК 002(=161.2)

Г. Б. Листвак, ст. викладач,
канд. наук із соц. комунікацій
(Українська академія друкарства, м. Львів)

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ: МОНІТОРИНГ І ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ

Український ринок перекладів помітно набирає обертів і розростається як кількісно, так і якісно. За кілька останніх років до традиційних художніх перекладних новинок додалося багато видань нон-фікшену (наукових, науково-популярних творів).

Однак здійснювати детальний аналіз українського ринку перекладів досить складно, оскільки наявні статистичні відомості часто з об'єктивних причин неповні.

Так, інформація Книжкової палати України суттєво відрізняється від реального стану справ, переважно ведення обліку ускладнюється тим, що не всі видавництва надсилають обов'язкові примірники видань. Крім того, як зазначають автори дослідження українських перекладів, проведеного у межах проекту «Book Platform», їм доводилося відсіювати як ті позиції у статистиці, що не вписуються у категорію класичного перекладу (т. зв. «мовно-адаптовані технічні видання»), так і ті, що не становлять особливої культурної цінності («шпаргалки» для школярів-студентів, календарі городників, сонники та гороскопи), які до того ж переважно перекладені з російської) [3, с. 6].

У базі перекладів «UNESCO Index Translationum» (яка не містить відомостей після 2012 року) зареєстровано 1143 переклади з іноземних мов, виданих в Україні за 1989–2008 роки (щоправда у цей перелік включено і переклади російською), 4628 перекладів українською (з 1964 по 2009 рік) та 2916 перекладів з української іншими мовами (записи з 1931 по 2009 рік), а також 6 перекладів зі староукраїнської українською мовою (наприклад, твори І. Вишенського, С. Величка, Г. Сковороди). Переліки ці подаються доволі неструктуровано і часто можуть відрізнитися від тих, що їх укладають відповідальні установи інших країн.

Тому особливої уваги заслуговують вже згадані дослідження, проведені у межах проекту «Book Platform», які охоплюють переклади з української після 1991 року [2] та переклади українською за 1992–2012 роки [3], переліки яких формували із залученням різних джерел. У звітах досліджень відзначають загалом позитивну динаміку, частка україномовних перекладів на ринку за час аналізованого періоду поступово зростає до понад 40% у 2012 році, помітний також сталий підйом іноземних перекладів українських творів за кордоном, починаючи з 1999 року.

Та попри кількісні показники, досліджень потребують і питання якості перекладів. Нещодавно відбулося декілька гучних скандалів, пов'язаних із виданнями нефарбованих перекладів, а також із недоречною, на думку деяких читачів, стилістикою українського тексту.

Так, у перекладі роману С. Кінга «Сяйво» (видавництво «Фоліо», 2010 рік, переклад І. Андрусика) читачі знаходили російські, неточності, пропуски та сліди перекладу з російської. Пізніше, 2015 року, видавництво «Клуб сімейного дозвілля» видало романи того ж таки С. Кінга «Воно» (у перекладі О. Красно-

ка, С. Крикуна, Р. Трифонова та М. Каменюка) та «Кладовище домашніх тварин» (перекладач В. Поляков). На численні і вмотивовані скарги видавництво було змушене заново перекласти окремі частини роману «Воно» для перевидання (частину тексту, яку раніше опрацювали Р. Трифонов та М. Каменюк, тепер переклала А. Рогоза). Наклад «Кладовища...» вилучили з продажу і повністю переклали роман заново (перекладачі А. Пітик та К. Грицайчук). Потім ситуація у тому ж видавництві повторилася у 2016, уже з перекладом роману Е. Ферранте «Моя неймовірна подруга» (перекладачка А. Помешкина), наклад якого теж вилучали з продажу.

Найбільшими недоліками українських перекладів, як видно з окремих невдалих видань, є: переклад не з мови оригіналу, про що «забувають» вказати у вихідних відомостях або вказують «переклад українською» без згадки про мову оригіналу; комп'ютерний переклад, у якому неузгоджені відмінки й роди, а окремі фрази взагалі позбавлені сенсу; пропуски та вільний переказ тексту оригіналу, а через це — втрата значної частини культурних паралелей і загалом задуму автора.

За деякі з цих моментів — достовірність, «комплектність» та літературна якість перекладного тексту — відповідальний перекладач. Решту можна виявити також на етапі редагування: якість перекладного тексту і те, чи варто його взагалі поліпшувати та готувати до видання, має оцінити фаховий редактор. Це дасть можливість відсікти невдалі переклади ще на початковій стадії опрацювання.

Часто читачі скаржаться на надто «кучеряву» мову перекладу і називають незнайомі їм слова, не властиві повсякденній мові, недоліками перекладу. Нещодавно у соцмережах піднімали питання щодо стилістичної вмотивованості перекладу роману «Маг» Дж. Фаулза (перекладач О. Король), який, утім, маючи дійсно особливий, стилістично маркований «візерунок» тексту, є цілісним фаховим перекладом з оригіналу.

Уже сам факт публічного обговорення якості перекладів свідчить про цілком реальні та адекватно високі читацькі запити. Обговорення також оголило декілька ключових проблем на ринку українських перекладів: передусім, розуміння (і нерозуміння) професійної етики окремими учасниками видавничого процесу, брак фахових перекладачів та низька оплата їхньої праці.

Стан «інституту перекладацтва» в Україні частково моніторить не так давно створена Творча спілка перекладачів і письменників. В 2014 року ця організація опублікувала ґрунтовний аналіз умов праці перекладачів [4], у якому подає результати опитування перекладачів про їхнє розуміння фаху, основну фахову діяльність, завантаженість та проблеми, з якими вони змушені давати собі раду.

Назагал ситуація на ринку українських перекладів дуже перспективна: є високий запит аудиторії на переклади світової класики і новинок. Однак для вдалої налагодженої роботи цього сегменту потрібно передусім розробити чіткі критерії оцінювання перекладу як видавничого оригіналу — текст має читатися так, ніби написаний мовою перекладу. Ширшого суспільного обговорення потребують ролі перекладачів та редакторів перекладної літератури. Перегляд критеріїв оплати перекладацької роботи, розробка фахової інфраструктури, налагодження зв'язків між видавництвами та перекладачами, постійний пошук грантів для фінансової підтримки перекладів, створення перекладацьких шкіл і тренінгів — усе це з часом вирішить питання з відсутністю перекладачів із багатьох мов, сприятиме більш мотивованому професійному зростанню усіх учасників процесу та появі все більшої кількості якісних видань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Переклади з української після 1991 року. Факти, тенденції, рекомендації : резюме досліджень, проведених у межах проекту Book Platform / Book Platform. — 2013. — 36 с. — Режим доступу: <http://bookplatform.org/images/activities/53/translukr.pdf>.

2. Переклади на українську 1992–2012. Результати дослідження перекладів на українську мову, опублікованих у період 1992–2012 років / Book Platform. — 2013. — 52 с. — Режим доступу: <http://bookplatform.org/images/activities/50/transintoukr.pdf>.

3. Прекарні посередники: умови праці українських перекладачів художньої та наукової літератури / І. Когут та О. Ведров ; Творча спілка перекладачів і письменників. — Київ, 2014. — 60 с. — Режим доступу: <http://transwriters.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/tspp-precariat-book.pdf>.